

Advies

DATUM 17 oktober 2017
VOLGNUMMER 2017-2018/01

COMMISSIE Commissie voor Onderwijs

Voorontwerp van decreet over Leerlingenbegeleiding: nood aan afstemming tussen onderwijs en welzijn

De Vlaamse overheid wil de leerlingenbegeleiding hervormen. In 2015 was er de conceptnota¹ waarover het Kinderrechtencommissariaat advies uitbracht.² Midden juli 2017 keurde de Vlaamse Regering het voorontwerp van het decreet leerlingenbegeleiding goed.³

Dit voorontwerp wil enkele knelpunten in de leerlingenbegeleiding wegwerken door de rollen en taken van verschillende actoren scherp te stellen.

Het Kinderrechtencommissariaat betreurt dat er in het voorontwerp van decreet amper aandacht is voor de afstemming tussen onderwijs- en welzijnsactoren en dat het de draaischijffunctie van het CLB niet omschrijft, noch de positie of het mandaat van de CLB's tegenover de andere actoren in de hulpverlening uitklaart.

Dat is nochtans nodig om van een echte hervorming van leerlingenbegeleiding te kunnen spreken. Want leerlingenbegeleiding

¹ Conceptnota van de Vlaamse Regering over krijtlijnen voor een hervorming van de leerlingenbegeleiding in Vlaanderen, *Parl.St.* VI.Parl. 2015-2016 nr. 665/1, <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2015-2016/g665-1.pdf>

² KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Leerlingenbegeleiding: duidelijke krijtlijnen vertalen naar toegankelijke zorg*, 2015-2016/04, www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/leerlingenbegeleiding-duidelijke-krijtlijnenvertalen-naar-toegankelijke-zorg

³ Voorontwerp van decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding, VR 2017 1407 DOC.0729/2QUINQUIES, <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801ea1ef>

beperkt zich niet tot de school. Heel wat leerlingen zitten op de grens tussen onderwijs en welzijn.

Het Kinderrechtencommissariaat is wel tevreden dat het voorontwerp van decreet verschillende knelpunten aanpakt. Al blijven er nog enkele onvolkomenheden om weg te werken.

We zien als positieve evoluties:

- School en CLB zijn beide verantwoordelijk voor de leerlingenbegeleiding. Hun rollen zijn duidelijker afgebakend maar de invulling en onderlinge afstemming blijven vaag. De taken die de pedagogische begeleidingsdienst in het kader van leerlingenbegeleiding zal vervullen ontbreken.
- Sterke interne leerlingenbegeleiding staat centraal.
- Kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding en samenwerken met het CLB worden erkenningsvoorwaarden voor scholen. Waarom zijn de samenwerkingsovereenkomsten vrijblijvend? Wij pleiten ervoor om deze te verplichten. Dat is juridisch sterker en vrijwaart zo beter de belangen van leerlingen en hun recht op kwaliteitsvol onderwijs en goede begeleiding.
- De onafhankelijke en neutrale positie van het CLB. We vinden het belangrijk dat CLB's zowel hun rol kunnen spelen voor de school als voor leerlingen. Dat betekent dat CLB's zich zowel school- als leerlingnabij organiseren. Wij zien dat als twee verschillende vormen van ondersteuning die ook door andere personeelsleden worden vervuld.
- CLB-medewerkers die niet rechtstreeks betrokken zijn bij de leerlingenbegeleiding kunnen optreden als vertrouwenspersoon van leerlingen. Daaraan is duidelijk nood.
- CLB's worden laagdrempeliger en vlot toegankelijk. Tegelijk benadrukken we dat ook scholen vlot toegankelijk moeten zijn voor leerlingen en hun ouders.
- CLB's gaan nauwer samenwerken in regionale ondersteuningscellen. Expertise en kennis kunnen zo gedeeld worden. We vragen om de verschillende samenwerkingsmodellen uit te klaren en af te stemmen.
- De regionale ondersteuningscel treedt bemiddelend op en werkt herstelgericht als de communicatie tussen leerling, ouders en school vastloopt en uitsluiting, schorsing of schooluitval dreigt. De signalen die ons via de Klachtenlijn bereiken, tonen dat hier veel nood aan is.
- De duidelijke omschrijving van het beroepsgeheim van CLB-medewerkers. De toelichting bij het ambtsgeheim van het schoolpersoneel ontbreekt ondanks hun taakuitbreiding. Helder communiceren over het ambts- en beroepsgeheim naar leerlingen en ouders wordt best opgenomen in elk leerlingenbegeleidingsbeleid.
- Er komt voor leerplichtige leerlingen in het huisonderwijs een aanbod van leerlingenbegeleiding. Het CLB staat minimaal in voor de kernactiviteiten onthaal en vraagverheldering. Wij zijn

voorzitter dat leerplichtigen in huisonderwijs ook terecht kunnen bij het CLB voor handelingsgerichte diagnostiek en handelingsgericht advies.

- De weging van leerlingen op basis van kenmerken van sociaaleconomische status (SES) in plaats van onderwijsvorm om de personeelsomkadering van het CLB te bepalen. Het kan echter erg lang duren voor de extra omkadering er volledig komt omdat de stijging niet meer dan 2% mag verschillen met de voorgaande periode.

1. Geen geslaagde hervorming zonder onderwijs en welzijn samen

De uitdaging van het decreet leerlingenbegeleiding bestaat erin om de samenwerking tussen de verschillende actoren die vormgeven aan leerlingenbegeleiding, en breder de begeleiding van jongeren, te optimaliseren.

Jong zijn is meer dan leerling zijn

Leerlingen zijn ook de jongeren die thuis problemen hebben, spijbelen, in een jeugdvoorziening verblijven of geconfronteerd worden met mensen die het niet goed voor hebben met hen. Jong zijn is meer dan leerling zijn, maar tegelijk is de school wel nog steeds de plek waar de meeste jongeren dagelijks vertoeven. De school is ontzettend belangrijk als het om de begeleiding van kinderen en jongeren gaat, maar de school kan dit niet alleen.

Welke rol spelen welzijnsactoren in leerlingenbegeleiding?

Dat vraagt goede afspraken tussen de school en het CLB over het afstemmen met de interne leerlingenbegeleiding. Maar ook dat leerlingen en hun ouders beroep moeten kunnen doen op gepaste hulpverlening en zorg als interne leerlingenbegeleiding niet meer volstaat. Dat het voorontwerp van decreet over het laatstgenoemde aspect van leerlingenbegeleiding geen duidelijkheid brengt, meer bepaald over de rol en opdracht van welzijnsactoren binnen leerlingenbegeleiding en over de draaischijffunctie die CLB's opnemen tussen de onderwijs- en welzijnssector, is een gemiste kans.

Zolang de onderlinge afstemming tussen onderwijs- en welzijnsactoren niet uitdrukkelijk geregeld wordt, menen we dat het opzet van de hervorming slechts gedeeltelijk geslaagd is. De nu voorgestelde procedure om zaken uit te klaren in uitvoeringsbesluiten is niet bevorderlijk voor de transparantie. We vragen om de twee pijlers in de werking van de CLB onderwijs en welzijn in één decreet te vatten. Op die manier kunnen de CLB's hun draaischijffunctie daadwerkelijk uitoefenen.

'65 % van mijn leerlingen komt niet tot leren als we niet bezig zijn met welzijn' (een schooldirecteur van een secundaire school)

Het voorontwerp zet vooral in op het verduidelijken van de rol- en taakverdeling tussen school, pedagogische begeleidingsdienst en centrum voor leerlingenbegeleiding (artikelen 13 en 14 voorontwerp). Hoewel een kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding niet gerealiseerd kan worden zonder een sterke schoolinterne werking en een goede afstemming tussen school en CLB, verengt het voorontwerp van decreet leerlingenbegeleiding tot wat er op school gebeurt. Die strikte scheiding tussen 'de leerling' en 'het kind of de jongere buiten de school' is onhoudbaar en strookt niet met de realiteit.

CLB verwijst vaak door naar jeugdhulp

De cijfers van het laatste jaarverslag van het CLB zijn hierover zeer duidelijk.⁴ Ze tonen aan dat het CLB allesbehalve geïsoleerd werkt van welzijnsactoren. In 2015-2016 zette het CLB zijn draaischijffunctie in voor 55.490 jongeren. Dat zijn er bijna 8000 meer dan vier jaar geleden. Een groot deel van de doorverwijzingen gebeurt binnen het toepassingsgebied van de integrale jeugdhulp. Dat illustreert de belangrijke rol die het CLB heeft bij het toeleiden naar hulp en zorg.

Leerlingen lopen vast omdat CLB botst op grenzen

Ook meldingen bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat laten zien hoe diep welzijn en onderwijs vervlochten zijn bij de begeleiding van leerlingen. Het gaat om leerlingen die dreigen vast te lopen omdat de school of het CLB botst op de grenzen van hun begeleidingsaanbod, jongeren met ernstige moeilijkheden met geestelijke gezondheid, of om leerlingen die veel te lang thuis zitten omdat onderwijs en welzijn er niet in slagen om samen zorg en verantwoordelijkheid op te nemen voor kinderen en jongeren.

‘Dit is niet hoe jeugdhulp moet reageren als een kind een zware zorgnood heeft’

Een zorgleerkracht vraagt hulp voor Leandro (8). Ze volgt de jongen al een tijdje op. Hij woont bij zijn moeder maar er is weinig stabiliteit thuis. Moeder kampt met psychische problemen. Door de moeilijke thuissituatie vertoont de jongen moeilijk gedrag op school. Dit jaar is het heel erg. De juf zegt dat ze het niet aankan. Leandro gaat al een tijdje twee dagen per week naar het revalidatiecentrum. Ze hebben ook al een beroep moeten doen op een crisisbed in de kinderpsychiatrie. Daar staat hij op de wachtlijst voor een reguliere opname. Samen met het CLB en de moeder beslisten ze contextbegeleiding in te schakelen ter ondersteuning van de opvoeding. Dat is nodig voor de jongen én voor de moeder. Voor haar werd aparte psychische ondersteuning geregeld. Het probleem is dat ze vier maanden moeten wachten vóór de contextbegeleiding kan starten. Vorige week escaleerde de situatie en werd de moeder opgenomen. De jongen werd daardoor helemaal onhandelbaar. Bij het crisismeldpunt kon de zorgleerkracht niet met de jongen terecht omdat er nog een familielid is. Bovendien is het opzet van het crisismeldpunt dat ze twee weken intensief met de context werken, maar omdat moeder opgenomen was, was er geen context meer. Een nieuwe crisisopname in de kinderpsychiatrie was ook niet mogelijk want dat bed was bezet. De zorgleerkracht wil weten wat ze nu nog kan doen. Ze is het beu dat er overal wachtlijsten zijn en dat de situatie daardoor verder escaleert: ‘Dit is niet hoe de jeugdhulp moet reageren als een kind een zware zorgnood heeft.’

We vinden de inzet van de zorgleerkracht bewonderenswaardig. Het laat zien hoe één persoon het verschil kan maken door een kind niet los te laten. Haar ondersteunende partner is het CLB. We bekeken of de Klachtenlijn het CLB moest vragen om een meer sturende rol op te nemen. De melder wou dat zelf doen. We adviseerden een cliëntoverleg aan te vragen omdat er al wat partners bij betrokken waren zoals de kinderpsychiatrie, het revalidatiecentrum en zelfs iemand van de volwassenenpsychiatrie. We adviseerden ook om toch iemand van de dienst contextbegeleiding mee aan tafel te vragen. We bezorgden de formulieren om een cliëntoverleg aan te vragen. Na het eerste cliëntoverleg nam de zorgleerkracht met ons contact op. Er was een hulplan voor Leandro waarin elke dienst een stukje van de begeleiding en zorg opnam tot de contextbegeleiding kon opstarten of een opname in de kinderpsychiatrie mogelijk was.

Prima op school, crisis thuis

⁴ http://www.vclb-koepel.be/library/documents/20463_clb_jaarverslag_1516_def.pdf

Ik begeleid een leerling van 16 jaar. Op school presteert zij goed, maar thuis loopt het regelmatig uit de hand. De leerling vertelt me over slagen en zware straffen. Ik stelde al voor om met de ouders te praten. Maar de leerling wil dat niet. In de kerstvakantie escaleerde de situatie. De jongere zegt dat haar ouders haar bij de keel grepen. Volgens de ouders een leugen. De jongere diende samen met haar grootmoeder waar ze nu verblijft een klacht in bij de politie. Thuis is ze niet welkom zolang ze de klacht niet intrekt. Grootmoeder heeft weinig geld en vraagt een kleine tussenkomst van de ouders. Deze weigeren. Via crisisbemiddelingsgesprekken probeerden we om een akkoord te krijgen om de jongere op internaat te laten gaan en in het weekend naar haar grootmoeder. De ouders gaan niet akkoord.

Welke stappen kunnen we als CLB nog zetten? Mijn collega's zeggen me dat ik niet naar een OCJ moet stappen omdat onze taak zich beperkt tot schoolse problemen. Maar er is nood aan intensievere gezinshulp. De ouders zeggen dat het probleem is opgelost als de "valse klacht" wordt ingetrokken. De jongere wil echter niet meer naar huis. Ik kan geen verwijzing maken naar de toegangspoort integrale jeugdhulp want de ouders erkennen geen opvoedingsprobleem.

Vastgelopen

De moeder van de 14-jarige Abdul meldt dat haar zoon al lang beledigd wordt door klasgenoten. Abdul heeft een fysieke beperking en wordt begeleid door een psycholoog. Moeder overlegde verschillende keren met de leerlingbegeleider, de directeur en het CLB, maar ze voelt zich niet ernstig genomen. Onlangs kreeg Abdul slaag. De school gaf een paar jongens een tijdelijke uitsluiting en een volgkaart. Moeder is tevreden dat de pesters eindelijk gestraft werden. Toch ziet ze dat het pesten niet stopt. Integendeel, Abdul voelt zich nog meer bedreigd. De psycholoog signaleert dat Abdul het steeds moeilijker krijgt. Hij blijft veel schooldagen thuis. De psycholoog ging met de moeder mee naar een gonoverleg. Moeder vroeg zware straffen, maar de school wil daar niet in meegaan. Het CLB probeerde te bemiddelen, maar moeder vindt dat het CLB de school te veel steunt. Ze vraagt een tussenkomst van de Klachtenlijn.

De Klachtenlijn nam contact op met alle betrokkenen. School en CLB erkennen duidelijk het slachtofferschap van Abdul. De school erkent dat ze er niet in slaagt om voor hem een veilige schoolomgeving te creëren. Ze kiest voor een klassikale aanpak. De school worstelt al een heel schooljaar met de moeilijke relaties tussen verschillende klasgenoten. Niet alleen Abdul is slachtoffer van de soms erg harde omgangsvormen tussen de tieners. De school organiseerde verschillende individuele gesprekken en klasgesprekken. Ze probeert tot afspraken te komen, maar die worden niet nageleefd. Ook niet door Abdul. Leerkrachten en leerlingenbegeleiders overleggen intensief om de aanpak te stroomlijnen. Leerkrachten bij wie het moeilijker loopt of nieuwe leerkrachten worden gecoacht in hun klasmanagement. De school probeerde de ouders erbij te betrekken, maar dat draaide verkeerd uit. De school zocht ondersteuning bij de onderwijskoepel. Ze vroeg een klastraject aan bij een schoolexterne organisatie. Dat start allicht pas begin volgend schooljaar want er is een wachtlijst. Samen met de leerlingenraad zoekt de school naar alternatieve manieren om speeltijden in te vullen. De gonleerkracht ervaart en erkent de complexe situatie. CLB en school delen bezorgdheden over hoe Abdul situaties soms waarneemt, of over hoe hij soms reageert. School en CLB denken voorzichtig aan ASS. Het CLB probeert een diagnostisch onderzoek bespreekbaar te maken met de moeder, maar botst op weerstand. Het CLB en een psycholoog overleggen daarover. Ook de psycholoog erkent dat hij geen vooruitgang boekt.

Het Kinderrechtencommissariaat beschouwde de bezorgdheden van moeder en zoon, school, CLB en hulpverlening als evenwaardig. We vertaalden de inspanningen en bezorgdheden naar de moeder. Tegelijk bleven we de vraag van Abdul om een veilige schoolomgeving centraal stellen. We zouden aansluiten op een al eerder gepland overleg. Moeder vond dat het Kinderrechtencommissariaat haar en haar zoon te weinig steunde en vroeg ons het dossier af te sluiten. Het geplande overleg ging wel door, maar zonder ons. We polsten achteraf bij de leerlingenbegeleider. De school blijft inzetten op de uitgestippelde trajecten en schakelt hulp in van de pedagogische begeleidingsdienst en een schoolexterne organisatie. Het is onduidelijk of Abdul op de school zal blijven. CLB en psycholoog blijven proberen hun bezorgdheden bespreekbaar te maken met de moeder.

Draaischijffunctie vraagt duidelijke positie en mandaat

De draaischijffunctie die het voorontwerp toekent aan het CLB is een goede keuze (artikel 13 voorontwerp). CLB's bewegen zich voortdurend tussen onderwijs en welzijn. Door hun werkplek in scholen staan CLB's heel dicht bij jongeren en zijn ze een ideale partner om sneller op problemen in te spelen. Zwaardere hulp kan hiermee vermeden worden. Tegelijk is het CLB de ideale plaats om leerlingenbegeleiding te verbreden naar jeugdhulp. Het is bijzonder jammer dat het voorontwerp van decreet de draaischijffunctie niet omschrijft, noch de positie of het mandaat van de CLB's tegenover de andere actoren in de hulpverlening uitklaart. Het CLB kan enkel zijn draaischijffunctie waarmaken, als het kan rekenen op een sterk netwerk van partners in het bredere maatschappelijke veld.

2. Sterke stappen vooruit

2.1. Duidelijker onderscheid tussen rol en taak van CLB en school

Het voorontwerp van decreet zet een belangrijke stap in het uitbouwen van een samenwerking tussen de school en het CLB binnen een continuüm van zorg op de vier begeleidingsdomeinen. Het creëert zo kansen om in scholen en CLB's een kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding uit te bouwen voor leerlingen. Het voorontwerp is er evenwel niet volledig in geslaagd om de taken van alle actoren en de afstemming tussen de verschillende actoren in de leerlingenbegeleiding helder te krijgen.

Het voorontwerp van decreet schuift een gemeenschappelijke opdracht van leerlingenbegeleiding voor de school en het CLB naar voren. Leerlingenbegeleiding omvat voor beide actoren een invulling en uitwerking in de verschillende fasen van het zorgcontinuüm:

- brede basiszorg
- verhoogde zorg
- uitbreiding van zorg

En dat op de vier verschillende begeleidingsdomeinen:

- preventieve gezondheidszorg
- onderwijsloopbaan
- leren en studeren
- psychisch en sociaal functioneren

Concreet houdt dit in dat elke school voortaan op elk van de begeleidingsdomeinen een basisaanbod (brede basiszorg) zal moeten garanderen, alsook een aanbod voor leerlingen voor wie dit basisaanbod niet volstaat (verhoogde zorg). De school kan hiervoor ondersteuning vragen via de pedagogische begeleidingsdienst of een andere externe dienst.

Het CLB heeft enkel een signaalfunctie in de fase van de brede basiszorg en doet alleen aan consultatieve leerlingenbegeleiding in de fase van de verhoogde zorg. In de fase van de uitbreiding van de zorg neemt het CLB de regie van de leerlingenbegeleiding over.

We willen hierbij een aantal bezorgdheden uiten:

- De pedagogische begeleidingsdiensten zijn perfecte partners om scholen te ondersteunen bij het vorm geven van interne leerlingenbegeleiding. Hoewel het voorontwerp de ondersteuningsfunctie van de pedagogische begeleidingsdiensten uitdrukkelijk vermeldt, gaat het niet dieper in op de taken van de pedagogische begeleidingsdienst die het binnen leerlingenbegeleiding dient te vervullen.
- De rollen en taken van de partners op school blijven zeer algemeen en daardoor vaag. Voor ons is het niet steeds duidelijk wat het CLB, de pedagogische begeleidingsdienst en de school doet.
- Ook de zorgfasen in het zorgcontinuüm zijn niet altijd even duidelijk en zeer algemeen. De zogenaamde vierde fase 'school of zorg op maat' vinden we niet terug in het voorontwerp van decreet.
- Om de signaalfunctie te kunnen uitoefenen en om aan consultatieve leerlingenbegeleiding te doen, vragen we dat het departement Onderwijs en Vorming de CLB's de nodige cijfergegevens bezorgt zodat zij zicht hebben op specifieke kenmerken en noden van de leerlingen(populatie) in de school. Wij hopen dat de school de signalen en begeleiding van het CLB ernstig neemt en haar beleid rond leerlingenbegeleiding op basis daarvan bijstuurt.

2.2. Kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding en samenwerken als erkenningsvoorwaarde

De school wordt als eerste actor aangeduid in de leerlingenbegeleiding. We vinden het een grote stap vooruit dat het uitschrijven van een kwaliteitsvol leerlingenbeleid en de samenwerking met het CLB, erkenningsvoorwaarden voor scholen worden. Hiermee bevestigt de decreetgever het belang van interne leerlingenbegeleiding en van kwaliteitsbewaking door de onderwijsinspectie. We zijn tevreden dat de memorie van toelichting heel wat vereisten bundelt waaraan een leerlingenbegeleiding moet voldoen. De onderwijsinspectie staat nu voor de belangrijke opdracht om leerlingenbegeleiding als topic mee te nemen in hun nieuwe manier van doorlichten.

Wel vinden we het vreemd dat de samenwerkingsovereenkomsten tussen school en CLB vrijblijvend geformuleerd zijn. Wij pleiten ervoor om samenwerkingsovereenkomsten verplicht te maken. Op die manier worden de belangen van leerlingen en het recht op kwaliteitsvol onderwijs en goede begeleiding beter gevrijwaard.

Artikelen 88 en 101 van het voorontwerp vermelden dat een leerlingenbegeleidingsbeleid moet beantwoorden aan volgende principes:

1. het belang van elke leerling staat centraal,
2. het komt participatief tot stand en is gedragen door het schoolteam,
3. het is doelgericht, systematisch, planmatig en transparant,
4. het wordt discreet uitgevoerd en er wordt verduidelijkt wie welke taak opneemt in de leerlingenbegeleiding.

De artikelen stippen ook aan dat scholen het beleid moeten evalueren, hierbij relevante actoren moeten betrekken en een professionaliseringsbeleid moeten doorvoeren. De memorie van toelichting (p. 21 en 22) gaat dieper in op de

principes en voegt zelfs een aantal belangrijke principes toe. Het gaat dan bijvoorbeeld om de bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen en het capteren van hun noden en het regelmatig evalueren van het leerlingenbegeleidingsbeleid waarbij rekening wordt gehouden met de inbreng van leerlingen, ouders en personeelsleden.

Uit artikelen 89 en 98 van het voorontwerp valt te lezen dat het hebben van een leerlingenbeleid en de samenwerking met het CLB erkenningsvoorwaarden zijn voor scholen. Wat de samenwerking betreft, is het de school die initiatief moet nemen om de samenwerkingsafspraken met het CLB vorm te geven. Het is ons niet duidelijk waarom de decreetgever inzet op samenwerkingsafspraken en optionele samenwerkingsovereenkomsten tussen de school en het CLB. Wil men ruimte laten om met meerdere CLB's samen te werken in functie van de begeleidingsnood? Is het de bedoeling dat scholen à la carte afspraken kunnen maken met CLB's? Gezien het voorontwerp van decreet de samenwerking tussen school en CLB als een erkenningsvoorwaarde beschouwt, lijkt het logischer te opteren voor een samenwerkingsovereenkomst of contract. Wat als een school(bestuur) losse of minimale afspraken maakt met het CLB? Dat lijkt ons niet in het belang van de leerlingen te zijn. Wij menen dat de samenwerkingsovereenkomsten de positie en de rechten van leerlingen het best waarborgen.

Zwijgen is instemmen?

Een moeder neemt contact op voor haar dochttertje Lara. Ze dubbelt het eerste leerjaar en het ging opnieuw heel moeilijk. In het laatste trimester kreeg ze een ADHD-diagnose. De ouders werden op het einde van het schooljaar uitgenodigd op school. De directeur en de zorgjuf zeiden dat Lara geen derde keer het eerste leerjaar mag doen, maar dat het tweede leerjaar ook veel te hoog gegrepen is. De directeur zei dat ze naar het buitengewoon onderwijs moet. Anders moeten de ouders een andere school zoeken. Het CLB zat mee aan tafel, maar reageerde niet. De ouders willen niet naar het buitengewoon onderwijs. Nu er een diagnose is, hopen ze op betere ondersteuning op school. Moeder vraagt of de school Lara kan weigeren? Kan de directeur haar verplichten om naar het buitengewoon onderwijs te gaan?

Het Kinderrechtencommissariaat informeerde de moeder over de rechten van haar kind en over haar eigen rechten als ouder. We namen contact op met de directeur en het CLB. De directeur maakt zich ernstig zorgen over de mogelijkheden van het kind. Hij beseft dat hij het meisje niet kan weigeren, maar ziet momenteel geen oplossing in zijn school. Het CLB verduidelijkt dat type basisaanbod allicht in het belang is van het meisje, maar nog niet aan de orde omdat daar bij de ouders nog geen draagvlak voor is. Daarom is er ook nog geen inschrijvingsverslag. Het CLB erkent de teleurstelling van de ouders in het CLB. De CLB-medewerker stelde zich afzijdig op in het overleg omdat ze het niet eens was met de directeur. Het CLB beseft dat ze zo juist de tegenovergestelde indruk gaf.

Het CLB nam daarna contact op met de ouders om dit uit te klaren. Het zal in de tweede helft van augustus met de ouders en de school een zorgtraject uitstippelen. Daarin krijgen ook bezoeken aan scholen type basisaanbod een plaats. Op directieniveau klaren CLB en school hun rollen verder uit.

2.3. Onafhankelijke en neutrale CLB's

We vinden het goed dat het voorontwerp van decreet op verschillende plaatsen de onafhankelijkheid en neutraliteit van het CLB ten opzichte van de school vermeldt.

Artikel 7 lid 1 voorontwerp van decreet

Bij het vervullen van deze opdracht werkt een centrum onafhankelijk en stelt het belang van de leerling centraal.

De memorie van toelichting over artikel 7 lid 1

De centra zijn een neutrale actor in de leerlingenbegeleiding. Ze werken onafhankelijk van de school en van schoolexterne partners. Het belang van de leerling staat steeds centraal, ook indien dit belang strijdig is met de belangen van een andere actor. Een CLB-medewerker die niet rechtstreeks betrokken is bij de begeleiding van een leerling kan optreden als een vertrouwenspersoon voor de leerling. Een vertrouwenspersoon kan aangesteld worden door de leerling zelf of door de directeur van een centrum wanneer de leerling zelf niet in staat is een vertrouwenspersoon aan te duiden.

Artikel 16 §2 g) voorontwerp van decreet

De netoverstijgende regionale ondersteuningscel is bevoegd om afspraken te maken over bemiddelend optreden en herstelgericht werken wanneer de communicatie tussen de leerling, de ouders en de school vastloopt en uitsluiting, schorsing of schooluitval dreigt. Het netwerk treedt op als derde neutrale actor die bijdraagt tot conflictoplossing.

Leerlingenpijler en schoolpijler

Verschillende meldingen uit onze Klachtenlijn laten zien dat het CLB zijn onafhankelijke positie wil verstevigen. Dit is niet altijd eenvoudig. Kan het CLB gelijktijdig de school en de leerling steunen? We merken soms dat het CLB gewrongen zit tussen verschillende verwachtingen. Toch vinden we het belangrijk dat het CLB zowel zijn rol voor de school als voor de leerling kan spelen. Al zal het dan van belang zijn om deze opdracht door verschillende personen of teams te laten vervullen. Ideaal gezien werkt een CLB voortaan met twee pijlers, een schoolpijler en een leerlingenpijler, waardoor mogelijke loyaleitsconflicten zoveel mogelijk vermeden kunnen worden. Het is evident dat beide pijlers onafhankelijk van elkaar, maar niet los van elkaar moeten kunnen werken.

Op time-out door epileptische aanvallen

Na een hersenbloeding heeft de 14-jarige Clara last van spanningsaanvallen (PPEA). Die lijken op epilepsie. Eerst waren ze nog kort maar nu komen ze vaker en duren ze langer. De school vindt dat heel belastend en vindt dat klasgenoten daar moeilijk mee omgaan. De school vraagt dat Clara thuis blijft tot de spanningsaanvallen voorbij zijn. De behandelende neuroloog wil geen doktersattest schrijven omdat Clara niet ziek is. Haar medicatie wordt afgebouwd en ze krijgt meer psychologische hulp. De arts adviseert de school over mogelijke pistes. De school blijft in weerstand en vindt dat Clara niet op school kan blijven. Het CLB probeert te bemiddelen. Als compromis stelt het nu een lange time-out voor. Clara en haar ouders zien dat niet zitten. Ze willen een zo normaal mogelijk schoolleven in combinatie met hulpverlening. Ze vragen of het Kinderrechtencommissariaat contact kan opnemen met school en CLB.

Het Kinderrechtencommissariaat pleitte voor constructieve samenwerking. Het is normaal dat school, klasgenoten, ouders en Clara met vragen zitten en schrikken bij een aanval. We vroegen om zorgvuldig te communiceren, correcte informatie uit te wisselen en goede afspraken te maken. Het CLB nam zijn bemiddelende rol verder op. Vanuit hun gedeeld beroepsgeheim bekeken CLB, arts en hulpverlening welke informatie belangrijk is voor de begeleiding door en op school. We vroegen om Clara en haar ouders daar maximaal bij te betrekken. Het CLB zorgde voor de nodige vertaling naar de school en volgde op via de cel leerlingenbegeleiding. De school zorgde dat leerkrachten en leerlingen terechtkonden in een tweede vast lokaal zodat ze bij een aanval niet moeten blijven wachten en toekijken. Ze zorgt ook voor

kussens zodat Clara zichzelf geen pijn kan doen als ze weer een aanval krijgt.

CLB medewerker als vertrouwenspersoon

We vinden het positief dat een CLB-medewerker die niet rechtstreeks betrokken is bij de begeleiding van een leerling als vertrouwenspersoon kan optreden. Daaraan is duidelijk nood. Momenteel zijn het vooral de jeugdadvocaten die deze taak opnemen. Lokale preventiediensten en schoolbemiddelaars zijn vaak te afhankelijk voor hun projecten van scholen of worden als interne leerlingenbegeleider gezien. JAC's zijn dan weer niet zo vertrouwd met onderwijsregelgeving.

2.4. Laagdrempelige en vlot toegankelijke CLB's en scholen

Het Kinderrechtencommissariaat waardeert dat het voorontwerp van decreet inzet op school- en leerling nabije werking van het CLB en op een grotere beschikbaarheid van het CLB vóór en na de schooluren en tijdens schoolvakanties. Tegelijk benadrukken we dat niet alleen CLB's, maar ook scholen in het kader van leerlingenbegeleiding vlot toegankelijk moet zijn voor leerlingen en ouders.

Artikel 7.2 van het voorontwerp van decreet gaan over de school- en leerling nabije werking. Dat betekent dat een centrum gemakkelijk bereikbaar, aanspreekbaar en toegankelijk is voor leerlingen, hun ouders en scholen. En dat een centrum zich voldoende flexibel organiseert zodat de doelgroep zich niet steeds zelf naar een centrum moet verplaatsen en dat ook de CLB-medewerker voldoende bereikbaar is in de school zelf. Naast fysiek beschikbaar zijn, kan ook ingezet worden op online hulpverlening.

Artikel 10 van het voorontwerp focust op de bereikbaarheid van CLB's, namelijk dat ze voldoende bereikbaar moeten zijn voor en na de school- en kantooruren en tijdens de schoolvakanties.

Zo krijgen we signalen van ouders dat de school op het einde van het eerste trimester (kerstvakantie) en tweede trimester (paasvakantie) gesloten is en er niemand meer te contacteren valt. De sluitingsdag van de school vangt vaak aan op het einde van de dag waarop leerlingen hun rapport krijgen. Ouders van kinderen die nog maar net te horen kregen dat hun kind bijzonder slechte resultaten behaalde, willen uitleg. Wat verklaart volgens de vakleerkrachten de slechte resultaten? Welke bijsturing is er nodig en mogelijk op school en thuis? Soms wensen zij de school privacygevoelige informatie mee te geven over ziekte of een overlijden in familie of echtscheiding. Om hieraan tegemoet te komen, lijkt het ons correct dat scholen de eerste dagen van de kerst- en paasvakantie open blijven. Zo kunnen ouders die met vragen zitten over de schoolloopbaan van hun kind, er terecht.

Klassenraad begin juli niet beschikbaar

Een moeder meldt dat haar 16-jarige dochter een C-attest behaalde in het 5de middelbaar. Moeder ging in beroep voor medische redenen. De mindere resultaten zijn volgens haar het gevolg van hartproblemen die na nieuwjaar opdoken. Haar dochter is daarvoor nu in behandeling. De directeur besliste eind juni om de klassenraad opnieuw samen te roepen. Maar die klassenraad zou wel maar eind augustus kunnen samenkomen. De directeur gaf aan dat het onmogelijk was om dit de eerste week van juli nog te organiseren. Daarnaast liet de directeur verstaan dat op basis van de resultaten de klassenraad waarschijnlijk wel twee bijkomende proeven zou toestaan voor Wiskunde en Biologie. Moeder en dochter waren tijdens de zomer in de veronderstelling dat dochter deze proeven zou kunnen maken.

Ze studeerde veel. Moeder betaalde ook 800 euro voor bijlessen. Op 29 augustus kwam de klassenraad opnieuw samen. Die besliste om geen bijkomende proeven toe te staan en het C-attest te behouden. Het gezin is bijzonder boos en vraagt wat ze kunnen doen om alsnog de bijkomende proeven te kunnen doen. Ze overwegen ook te veranderen van school.

Het Kinderrechtencommissariaat informeerde moeder over de mogelijkheid om de volgende stap te zetten in de beroepsprocedure, namelijk het schriftelijk beroep aantekenen bij het schoolbestuur. Daar kunnen ze vragen om alsnog de twee bijkomende proeven te mogen afleggen. Omdat de ouders overwogen van school te veranderen en omdat de beroepsprocedure op 1 september nog niet zou afgerond zijn, gaven we moeder ook mee dat de leerling alleen in de school in kwestie het tijdelijk recht heeft om de studies verder te zetten zonder rekening te houden met de beperkingen van het C-attest. Dit (tijdelijk) recht verliest haar dochter in een andere school.

2.5. Nauwer samenwerkende CLB's

De CLB's krijgen de opdracht om sterker met elkaar samen te werken en hun expertise veel meer met elkaar te delen in regionale (netoverschrijdende) ondersteuningscellen (hierna ROC's). Wij zien hierin heel wat voordelen. Samenwerkingsverbanden zetten aan tot het bundelen van bestaande expertise en kennisdeling en maken het mogelijk om complexe problemen vanop afstand en vanuit verschillende perspectieven te bekijken.

Om de regionale ondersteuningscellen optimaal hun opdrachten te laten uitvoeren, vinden we het belangrijk dat het departement Onderwijs en Vorming relevante cijfergegevens rechtstreeks aan de ROC's bezorgt.

We stellen vast dat het voorontwerp van decreet twee soorten ondersteuningscellen of samenwerkingsmodellen aanstipt:

- de permanente ondersteuningscel
- en de regionale ondersteuningscel

Hun werking en onderlinge verhouding is niet duidelijk. Verdere verfijning is hier nodig. Ook de verhouding van de ondersteuningscel met de reeds opgerichte netwerken van CLB's moet uitgeklaard en afgestemd worden.

Artikelen 15 en 16 van het voorontwerp van decreet gaan in op de taak van CLB's om nauwer samen te werken in regionale ondersteuningscellen. Deze samenwerking tussen CLB's kan zowel netgebonden als netoverstijgend zijn. In eerste instantie is de netoverstijgende samenwerking vrijwillig, in 2023 wordt deze samenwerking verplicht.

Verschuillende signalen die CLB-medewerkers ons via de Klachtenlijn melden tonen de grote nood aan regionale ondersteuningscellen. Het gaat dan om het steeds uitgebreider takenpakket van CLB's, de grotere complexiteit van problematieken bij leerlingen of het gevoel er alleen voor te staan.

Het voorontwerp van decreet blijft bijzonder vaag over de verschillende vormen van samenwerking. Artikel 15 vermeldt dat het centrum ondersteuning krijgt van de permanente ondersteuningscel in de ontwikkeling als professionele organisatie die op hun beurt samenwerken in een netoverstijgende regionale ondersteuningscel. Het verduidelijken van de verschillende soorten samenwerking (permanente ondersteuningscel en regionale ondersteuningscel) is noodzakelijk. Wat de regionale ondersteuningscellen betreft, zouden wij graag zien dat het om vaste leden gaat die hierin zetelen. Het waarborgen van continuïteit in de aanwezige kennis en expertise is in deze belangrijk.

CLB's werken momenteel al dan niet netoverstijgend samen in eigen opgerichte netwerken of participeren in netwerken. Voorbeelden hiervan zijn de netwerken samen tegen schooluitval, netwerken jeugdhulp en centrale meldpunten Onderwijs. Het is belangrijk om de verhouding tussen bestaande structuren uit te klaren en af te stemmen.

2.6. Bemiddelend optreden en herstelgericht werken door regionale ondersteuningscellen

De ROC's maken het mogelijk een aantal activiteiten school- en netoverstijgend te organiseren (artikel 16 §2 voorontwerp). Zo kunnen zij onder meer als derde neutrale actor bemiddelend optreden en herstelgericht werken als de communicatie tussen leerling, ouders en school vastloopt en uitsluiting, schorsing of schooluitval dreigt. De signalen die ons via de Klachtenlijn bereiken, tonen ook hier een grote nood aan. De ROC's hebben het voordeel van meer directe nabijheid, maar kunnen net omdat ze op regionaal niveau werken, ook voldoende afstand blijven houden.

Wij zijn grote voorstander van herstelgericht en bemiddelend werken. Dat draagt bij tot de constructieve oplossing van conflicten en tuchtproblemen en tot een meer verbindend, respectvol en meer emancipatorisch schoolklimaat. Het Kinderrechtencommissariaat probeert zelf waar mogelijk via bemiddeling leerlingen aan boord te houden. Indirect door te pendelen tussen gezin, school en andere betrokkenen. Steeds vaker ook door ter plaatse alle partijen samen te brengen.

2.7. Beroepsgeheim van CLB-medewerkers versus ambtsgeheim schoolpersoneel

Een belangrijk element bij de samenwerking tussen de verschillende actoren in het kader van leerlingenbegeleiding is de informatie-uitwisseling en de daarmee verbonden thematiek van ambtsgeheim en beroepsgeheim. We vinden het een goede zaak dat het beroepsgeheim van de CLB-medewerkers duidelijk omschreven en toegelicht wordt. Het is jammer dat dat niet gebeurt voor het ambtsgeheim van het schoolteam. Des te meer omdat hun taak in het kader van leerlingenbegeleiding wordt uitgebreid. Signalen bij onze Klachtenlijn geven aan dat het nodig is om ook het ambtsgeheim van het schoolpersoneel verder te verfijnen. Het zou positief zijn mocht duidelijke communicatie over ambts- en beroepsgeheim naar leerlingen een voorwaarde vormen waaraan scholen moeten voldoen bij het ontwikkelen van een beleid rond leerlingenbegeleiding.

Het voorontwerp van decreet (artikelen 14, 17 en 56) en vooral de memorie van toelichting (p. 17, p. 25, p. 40-42) gaan uitvoerig in op alle aspecten van het beroepsgeheim van het CLB-personeel. Het ambtsgeheim van schoolpersoneelsleden wordt slechts zijdelings vermeld. Nochtans blijkt uit verschillende meldingen van de Klachtenlijn dat hier onduidelijkheid over heerst. Niet alleen bij leerlingen, maar ook bij leerkrachten zelf.

Omgaan met privacygevoelige informatie in het belang van de jongere
Vanuit het CLB werken we een visietekst uit waar onder andere het delen van vertrouwelijke informatie van het CLB met de interne leerlingenbegeleiding van de school aan bod komt. Concreet stelt zich het probleem dat de interne leerlingenbegeleiding gehouden is om verslag uit te brengen aan de directie. Maar de directie meent op zijn beurt dat bepaalde informatie aan ouders moet worden doorgegeven. Indien dit zo is, moeten

de leerlingen daarvan duidelijk op de hoogte zijn en eventueel zal op vraag van de leerling geen informatie gedeeld worden met de interne leerlingenbegeleiding. Wat is het standpunt van het Kinderrechtencommissariaat? We hebben een steuntje nodig tegenover de schooldirectie.

Zwangere leerling

Twee 15-jarige leerlingen namen de vertrouwensleerkracht in vertrouwen. Het koppeltje meldt dat ze een kindje verwachten. De jongen en het meisje vroegen om het niet aan de ouders te vertellen. Via via zijn leerkrachten het toch te weten gekomen en het leefde sterk in de leraarskamer. Verschillende leerkrachten vonden dat we de ouders moesten informeren: 'want als ouder zou je dit toch willen weten als het over je kind gaat'. De school koos in nauw overleg met het CLB om de ouders niet te informeren en het jonge koppel te ondersteunen en te begeleiden in hun zwangerschapskeuze. Uiteindelijk koos het koppel voor abortus. Nog steeds zijn er leerkrachten die vinden dat de school de ouders moet informeren. We kozen ervoor dat niet te doen. Hoe schat het Kinderrechtencommissariaat deze situatie in?

Voor ons staat de vertrouwensrelatie tussen school en leerling voorop. Als de leerling de school in vertrouwen neemt en niet wenst dat de ouders worden ingelicht dan kan dat inderdaad tot moeilijke situaties leiden. Op zo een momenten is het belang van de leerling leidend principe. Dat sluit niet uit dat het soms nodig is om toch de ouders te informeren bijvoorbeeld om hulpverlening op gang te brengen.

Het vraagt tijd om in dialoog met de leerling te gaan om hem te overtuigen waarom het in zijn belang is om de ouders te informeren. Blijft de leerling weigeren, dan zou het schoolpersoneel vanuit het ambtsgeheim zich hieraan moeten houden.

2.8. CLB ook voor leerplichtige leerlingen in huisonderwijs

Het is een stap vooruit in de leerlingenbegeleiding door ook voor leerplichtigen in het huisonderwijs een aanbod leerlingenbegeleiding te voorzien. Het Kinderrechtencommissariaat vroeg in het verleden al dat het CLB ook kinderen en jongeren in het huisonderwijs zou kunnen opvolgen en begeleiden.⁵ Het voorontwerp van decreet voorziet dat het CLB minimaal de kernactiviteiten onthaal en vraagverheldering moet inzetten. Wij zijn voorstander dat leerplichtigen in huisonderwijs en aanbieders van huisonderwijs ook bij het CLB terecht kunnen voor handelingsgerichte diagnostiek en handelingsgericht advies. Er bereiken ons signalen van aanbieders van collectief huisonderwijs dat het CLB nog te weinig op de hoogte is van hoe de Examencommissie werkt. Het Kinderrechtencommissariaat ziet in de (permanente of regionale) ondersteuningscellen kansen om expertise over alternatieve leertrajecten te bundelen.

Artikel 5§4 voorontwerp, p.14-15 memorie van toelichting

Het CLB moet minimaal inzetten op de kernactiviteiten onthaal en vraagverheldering (brede instap) voor leerplichtige leerlingen in het huisonderwijs. Het centrum bepaalt zelf welke andere kernactiviteiten ze verder nog inzetten. Specifiek kan het CLB vaccinaties aanbieden voor leerplichtigen in huisonderwijs. Dit aanbod is geheel vrijblijvend voor deze

⁵ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Adviesbrief Huisonderwijs, 12 juni 2013, nr. 2012-2013/8, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/adviesbrief_2012_2013_8_huisonderwijs.pdf

kinderen en jongeren. Het is niet de bedoeling dat de centra hiervoor zelf de doelgroep aanklappend aanspreken of opzoeken. Leerplichtige kinderen en jongeren in huisonderwijs zijn wel verplicht om deel te nemen aan de systematische contacten, bestaande uit onder andere een medisch onderzoek. Dit naar analogie met de regelgeving voor leerlingen die geen huisonderwijs volgen.

2.9. Leerlingen wegen op basis van sociaaleconomische status in plaats van op onderwijsvorm

We vinden het een goede zaak dat de weging van leerlingen gebeurt op basis van kenmerken van sociaaleconomische status (SES) in plaats van op basis van onderwijsvorm (artikel 39 voorontwerp). Sociale achtergrond is een meer neutrale indicator die beter toelaat de sociale onderwijskloof te bestrijden en schooluitval te voorkomen.

Dat sociaal-zwakkere jongeren disproportioneel vaker in tso- en bso-richtingen terechtkomen, wekt het vermoeden dat een (belangrijk) deel van hen eerder in hun schoolloopbaan niet voldoende begeleid en/of niet goed georiënteerd zijn. Willen we dat meer van die jongeren naar aso- of sterke tso-richtingen doorstromen en die succesvol afronden, dan voorzien we voor hen best extra begeleidingsmogelijkheden tijdens hun hele schoolloopbaan en niet pas nadat ze in het bso terechtgekomen zijn.

Als je leerlingen die meer dan anderen dreigen meegesleurd te worden door de waterval een reddingsboei wil toewerpen, ga je best bovenaan die waterval gaan staan en niet onderaan.

Weging op basis van SES-kenmerken schept in principe betere mogelijkheden om de CLB-middelen op het juiste moment voor die doelgroep in te zetten.

Op die verbetering zet artikel 41 wel een flinke rem door de verschuiving in omkadering voor CLB's te beperken tot maximaal 2% van de omkadering in de voorafgaande periode. De omkadering wordt toegekend voor periodes van drie schooljaren. Een CLB dat op grond van die nieuwe weging op een verhoging van zijn omkadering met 10% zou kunnen rekenen, doet er door die 2%-rem al gauw 15 jaar over om die verhoging effectief te krijgen.